

โครงการพัฒนาลุ่มน้ำลำพะยังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.กาฬสินธุ์

พระราชดำริ

เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๓๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร บ้านกุดสิม ตำบลคุ้มเก่า อำเภอกวาง จังหวัดกาฬสินธุ์ และเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตร สภาพภูมิประเทศ ลำพะยังที่บ้านกุดต่อแก่น และที่บริเวณอ่างเก็บน้ำห้วยสายนาเวียง ตำบลคุ้มเก่า อำเภอกวาง จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้พระราชทานพระราชดำริให้กรมชลประทานพิจารณาวางโครงการ และ ก่อสร้างอ่างเก็บน้ำลำพะยังตอนบน (ห้วยวังคำ) บ้านดงหมู ตำบลคุ้มเก่า บ้านนาวิ ตำบลสงเปลือย อำเภอกวาง เพื่อช่วยเหลือราษฎรในเขตพื้นที่ดังกล่าว ให้มีน้ำใช้ทำการเกษตรและอุปโภคบริโภคตลอดปี นอกจากนี้ยังสามารถบรรเทาอุทกภัย ในพื้นที่ตอนล่างได้อีกส่วนหนึ่ง และเมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้พระราชทานพระราชดำริให้กรมชลประทานพิจารณาดำเนินการเกี่ยวกับ โครงการพัฒนาลุ่มน้ำพะยังตอนบน อำเภอกวาง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่กรมชลประทานได้ก่อสร้างเขื่อนกั้นก้นน้ำขนาดความจุ ๓.๕ ล้านลูกบาศก์เมตร พร้อมอาคารประกอบเสร็จ และในปี พ.ศ.๒๕๓๙ จะเริ่มดำเนินการก่อสร้างระบบส่งน้ำช่วยเหลือพื้นที่เพาะปลูก ประมาณ ๒,๕๐๐ ไร่ ดังนี้

๑) ควรพิจารณาก่อสร้างขยายพื้นที่ส่งน้ำ พร้อมทั้งขุดสระเก็บน้ำประจำไร่นา สำหรับน้ำเพิ่มเติมจากระบบท่อส่งน้ำดังกล่าวตามแนวทฤษฎีใหม่ เพื่อให้สามารถขยายพื้นที่รับน้ำชลประทาน ช่วยเหลือการเพาะปลูกราษฎรหมู่บ้านต่างๆ ในเขตตำบลคุ้มเก่าและตำบลสงเปลือย รวมทั้งพื้นที่บริเวณใกล้เคียง ซึ่งปัจจุบันมีสภาพแห้งแล้งขาดแคลนน้ำทำการเกษตร และอุปโภค และ บริโภคเป็นอย่างมาก

๒) ควรพิจารณาการก่อสร้างโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่ ตำบลกกตูม อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร พร้อมทั้งก่อสร้างระบบผันน้ำเพิ่มเติมให้แก่อ่างเก็บน้ำลำพะยังตอนบน ซึ่งมีปริมาณน้ำต้นทุนจำกัด แต่มีพื้นที่เพาะปลูกที่ประสบปัญหาขาดแคลนน้ำทำการเกษตรเป็นจำนวนมาก เมื่อดำเนินการแล้ว จะสามารถมีน้ำส่งช่วยเหลือพื้นที่เพาะปลูกของโครงการอ่างเก็บน้ำลำพะยังตอนบน ได้เพิ่มมากขึ้น

๓) ควรพิจารณาขุดลอกลำห้วยต่าง ๆ พร้อมทั้งก่อสร้างอาคารบังคับน้ำในลำห้วย เพื่อเก็บน้ำนองคลองไว้ให้ราษฎรบริเวณริมสองฝั่งใช้ประโยชน์ได้ตลอดปี และสามารถรับน้ำเพิ่มเติมจากระบบท่อส่งน้ำจากอ่างเก็บน้ำลำพะยังตอนบนได้ตามความเหมาะสม

๔) ควรพิจารณาก่อสร้างอาคารบังคับน้ำ ในลำพะยังเป็นช่วง ๆ ในลักษณะขั้นบันได ตามความเหมาะสม เพื่อกักเก็บน้ำให้ราษฎรบริเวณสองฝั่งใช้ทำการเกษตรและอุปโภค - บริโภค ได้ตลอดปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงฤดูแล้งที่มีปัญหาขาดแคลนน้ำเป็นอย่างมาก

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๔๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้อธิบดีกรมชลประทานและเลขาธิการ กปร. นำคณะเจ้าหน้าที่กรมชลประทานและกปร. เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทกราบบังคมทูลถวายรายงาน ความก้าวหน้าโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ณ วังไกลกังวล หัวหิน ได้พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับงานชลประทานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โครงการพัฒนาลุ่มน้ำพะยั้งตอนบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ให้กรมชลประทานดำเนินการดังนี้

๑) ให้ก่อสร้างอุโมงค์ผันน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่ อำเภอคงหลวง จังหวัดมุกดาหาร มาส่งให้กับพื้นที่เพาะปลูกในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยให้เกิดผลกระทบต่อพื้นที่ของกรมป่าไม้ให้น้อยที่สุด และหาวิธีการก่อสร้างไปทำให้พื้นที่ของกรมป่าไม้เสียหาย ให้ทำการเพาะปลูกทดแทนให้กรมป่าไม้ด้วย

๒) ระบบส่งน้ำของอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่ ที่จะส่งน้ำด้วยระบบท่อส่งน้ำให้กับพื้นที่ด้านท้ายอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่ ให้พิจารณารูปแบบใหม่ที่ประหยัดกว่านี้ เนื่องจากส่งน้ำให้พื้นที่ได้เป็นพื้นที่แคบ ๆ ขนานไปกับลำห้วยไผ่เท่านั้น เช่นทำเป็นฝายทดน้ำแบบถูๆ เป็นช่วงๆ ในลำห้วยไผ่และปล่อยน้ำรินๆ จากอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่ลงมาเติมหน้าฝายแทน

๓) ให้ยกระดับเก็บกักน้ำของอ่างเก็บน้ำลำพะยั้งตอนบน อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ให้เก็บน้ำได้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากในบริเวณนี้ ไม่มีแหล่งเก็บกักน้ำขนาดใหญ่อยู่เลย เมื่อยกระดับเก็บกักขึ้นแล้วหากปริมาณน้ำไม่เต็มอ่างฯ ให้พิจารณาต่อท่อผันน้ำจากอุโมงค์ผันน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่มาเติมให้เต็ม ถ้าสามารถต่อท่อมาได้

ต่อมาเมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริเพิ่มเติม ณ วังไกลกังวล หัวหิน “นอกจากนี้ ยังมีพื้นที่ ที่กาฬสินธุ์ ลำพะยั้งเป็นโครงการที่ทรงถือว่าเป็นชัยพัฒนาจริงๆ เพราะทรงเริ่มทำตั้งแต่ไม่มีน้ำ ต้องใช้น้ำค้างทำการเกษตร ไม่ได้ผลผลิตเลย ทรงเสด็จด้วยรถยนต์ทอดพระเนตร เห็นข้าวเปลือกที่ชาวบ้านเก็บเกี่ยวนำมาตากไว้ ไม่มีเมล็ดข้าวเลย ก็เริ่มพัฒนาลำพะยั้งให้มีน้ำเก็บกักน้ำได้ จนปัจจุบันราษฎรมีอาชีพ มีฐานะ จึงถือได้ว่าเป็นชัยพัฒนา”

๑. การดำเนินงานในส่วนต่าง ๆ ของกรมชลประทาน

๑.๑ งานที่ได้ดำเนินการก่อสร้างแล้วเสร็จ

อ่างเก็บน้ำลำพะยั้งตอนบน มีอาคารหัวงานเป็นลักษณะทำบนดิน (พิกัด ๔๘ QVD 117-419 ตามแผนที่มาตราส่วน ๑:๕๐,๐๐๐ ระวัง 5842 III ชุด L7018) กว้าง ๘ เมตร สูง ๑๖ เมตร ยาว ๗๒๕ เมตร เริ่มก่อสร้างปี ๒๕๓๘ เสร็จเรียบร้อย และสามารถเก็บกักน้ำได้ในปี ๒๕๓๘ เติบโตตามความจุของอ่างฯ ๓.๕๐ ล้าน ลูกบาศก์เมตร

ก่อสร้างระบบท่อส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้ายยาว ๕ กิโลเมตร ดำเนินการแล้วเสร็จในปี 2540 และก่อสร้างระบบท่อส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งขวายาว ๒.๗๕ กิโลเมตร พร้อมท่อส่งน้ำสายซอยจำนวน ๔ สาย ความยาวประมาณ ๗.๐๐ กิโลเมตร ดำเนินการแล้วเสร็จในปี ๒๕๔๑ (ในเขตพื้นที่โครงการอ่างเก็บน้ำลำพะยังตอนบนประมาณ ๔,๖๐๐ ไร่)

ชุดสระเก็บน้ำประจำไร่นา ขนาดความจุประมาณ ๕,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร (ในเขตพื้นที่โครงการพัฒนาลุ่มน้ำลำพะยังตอนบนประมาณ ๑๖,๖๐๐ ไร่) รวมชุดสระตั้งแต่ปี ๒๕๓๙-๒๕๔๙ เสร็จไปแล้วจำนวน ๑๑๔ สระ โดยอยู่ในเขตพื้นที่รับน้ำของอ่างเก็บน้ำลำพะยังตอนบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ๓๗ สระ และอยู่ในเขตพื้นที่รับน้ำของโครงการอุโมงค์ผันน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่ ลงสู่พื้นที่ทำการเกษตรในเขตอำเภอเขาวง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ๗๗ สระ พร้อมทั้งดำเนินการยกระดับเก็บกักน้ำของอ่างเก็บน้ำลำพะยังตอนบน อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ขึ้นอีก ๐.๘๐ เมตร ทำให้สามารถเก็บกักน้ำได้เพิ่มอีก ๐.๕๐ ล้านลูกบาศก์เมตร รวมอ่างเก็บน้ำแห่งนี้สามารถเก็บกักน้ำได้ทั้งหมดประมาณ ๔.๐๐ ล้านลูกบาศก์เมตร

รวมทั้งเตรียมงานเบื้องต้นเพื่อทำการก่อสร้างอุโมงค์ผันน้ำ จากอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่ จังหวัดมุกดาหาร มาลงพื้นที่โครงการพัฒนาลุ่มน้ำพะยังตอนบน จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แก่การก่อสร้างถนน เพื่อเข้าทำการก่อสร้างอุโมงค์ผันน้ำฯ ทั้งจากฝั่งจังหวัดกาฬสินธุ์มาเชื่อมกับปลายอุโมงค์ และจากฝั่งจังหวัดมุกดาหาร มาเชื่อมกับปากทางเข้าอุโมงค์ โดยดำเนินการก่อสร้างถนนเข้าอุโมงค์ผันน้ำฝั่งจังหวัดกาฬสินธุ์ ๔.๙๐๕ กิโลเมตร และฝั่งจังหวัดมุกดาหาร ๔.๘๑๐ กิโลเมตร แล้วเสร็จในปี ๒๕๔๘ ดำเนินการก่อสร้างอุโมงค์ผันน้ำและอาคารประกอบโดยเริ่มก่อสร้างในปี ๒๕๔๖ ผลงานขณะนี้ ๑๐๐%

๑.๒ งานที่อยู่ระหว่างดำเนินการและจะดำเนินการในปีต่อไป

๑.๒.๑ ก่อสร้างระบบส่งน้ำโดยท่อส่งน้ำให้พื้นที่โครงการที่รับน้ำจากอุโมงค์ผันน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยไผ่ประกอบด้วยท่อส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้ายความยาว ๘.๓๐๐ กิโลเมตรและท่อส่งน้ำสายซอยจำนวน ๑๑ สาย ความยาว ๒๕.๒๗๐ กิโลเมตร ในพื้นที่โครงการประมาณ ๑๒,๐๐๐ ไร่ (ส่งผลงานแล้วเมื่อวันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๔๙ อายุสัญญา ๕๐๐ วัน ผลงานปัจจุบันได้ประมาณ ๖๖ %)

๒. ขั้นตอนและวิธีการในการดำเนินการส่งน้ำ

ทำการส่งน้ำโดย จัดประชุมเกษตรกรผู้ใช้น้ำ เพื่อชี้แจงเกี่ยวกับปริมาณน้ำของอ่างเก็บน้ำแผนการส่งน้ำ และกำหนดพื้นที่เพาะปลูกที่เหมาะสมตามปริมาณน้ำที่คาดการณ์จากแผนการใช้น้ำในอ่างเก็บน้ำและแผนการส่งน้ำ กำหนดวันเริ่มต้นและสิ้นสุดฤดูกาลส่งน้ำ ทำความเข้าใจและนัดหมายวิธีการขอรับน้ำ การร่วมติดตามการส่งน้ำประจำฤดูกาล ซึ่งโดยทั่วไปจะส่งน้ำตามคำขอ และส่งน้ำให้พื้นที่เพาะปลูกปลายท่อส่งน้ำก่อน แล้วจึงสลับมาส่งให้กับพื้นที่เพาะปลูกต้นท่อส่งน้ำ โดยมีเจ้าหน้าที่ชลประทานและเกษตรกร ร่วมติดตามการส่งน้ำ จากนั้นสำรวจความก้าวหน้า กิจกรรมการเพาะปลูก และสภาพน้ำในแปลงเพาะปลูก รายงานให้ฝ่ายฯ ทราบ เพื่อวิเคราะห์และคำนวณปริมาณน้ำที่จะต้องปรับแผนและส่งจริงในสนาม